

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej „Społeczność w języku – język w społeczności” (Katowice, 19 maja 2016)

Dnia 19 maja 2016 roku w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Społeczność w języku – język w społeczności”, zorganizowana przez Karolinę Lisczyk-Kubinę z Instytutu Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej oraz Marcina Maciołka z Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich Uniwersytetu Śląskiego. Była to już trzecia konferencja z cyklu „Język – historia i współczesność”; przypomnijmy, że dwie poprzednie edycje, tj. „Ruch w języku – język w ruchu” oraz „Granice w języku – język w granicach”, zorganizowano, kolejno: w roku 2011 i 2014¹. Tym razem przedmiotem spotkania uczyniono zagadnienia leksykalno-komunikacyjne dotyczące roli, jaką odgrywa język w różnych społecznościach (grupach): narodowych, lokalnych, etnicznych, zawodowych, amatorskich itp.

Po uroczystym otwarciu konferencji przez Mirosławę Śuciak, wicedyrektor Instytutu Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej, oraz Romualda Cudaka, kierownika Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich, przystąpiono do pierwszej części obrad, której przewodniczyła Małgorzata Kita z KMSP UŚ. Jako pierwsze referat *Kategoria swój – obcy w języku i kulturze regionów na przykładzie polskich etnonimów gwarowych* wygłosiły Beata Duda i Wioletta Wilczek z Uniwersytetu Śląskiego. W swoim wystąpieniu prelegentki, wykorzystując narzędzia lingwistyki kulturowej oraz socjolingwistyki, podjęły próbę rekonstrukcji utrwalonego w polskich etnolektach obrazu wskazanych w tytule referatu oponentów. Punktem wyjścia uczyniły etymologię wybranych etnonimów gwarowych, jak na przykład *hanysy*, *gorole* czy *cepry*. Kolejny referat, zatytułowany *Powstawanie socjolektu jako mikrofilogeneza*, wygłosiła Beata Jarosz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Autorka zwróciła uwagę na podobieństwa (paralele) w procesie wyodrębniania się poszczególnych socjolektów oraz powstawania języka w ogóle. Zaliczyła do nich między innymi istnienie względnie trwałej grupy społecznej, która odczuwa potrzebę komunikacji, a także niewystarczalność dotychczas używanych narzędzi porozumiewania się, które ulegają specjalizacji i adaptacji na skutek względnie świadomych działań jednostki. W referacie *Symbolika więzi w relacjach siatkarских kibiców zespołu Asseco Resovia Rzeszów* Maria Krauz i Wioletta Kochmańska z Uniwersytetu Rzeszowskiego dokonały analizy – uobecnionej na stronie internetowej klubu – językowych i pozajęzykowych wykładników wspólnotowości kibiców zespołu siatkarского Asseco Resovia Rzeszów. Z kolei Agnieszka Rosińska-Mamej z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach w referacie *Co o studentach mówią nazwy ich spotkań towarzyskich?* zaprezentowała wyniki ankiet prowadzonych od kilku lat wśród studentów kieleckiej uczelni. Referentka przedstawiła zbiór nazw imprez towarzyskich, po-

¹ Ich pokłosiem są tomy zbiorowe: LISZYK-KUBINA K., MACIOŁEK M., red., 2012 oraz LISZYK-KUBINA K., MACIOŁEK M., red., 2014.

rzędując je według charakteru tych spotkań opisywanego przez osoby biorące udział w badaniu. Jako ostatnia w tej części spotkania wystąpiła Joanna Senderska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. W referacie *O języku „mieszkańców” internetowej „wioski kociaży”, czyli użytkowników forum Miau.pl* omówiła socjolekt miłośników kotów, analizując wypowiedzi internautów zamieszczone na największym w Polsce forum internetowym poświęconym kotom. W dokonanej charakterystyce uwzględniła nie tylko czynniki *stricte* językowe (jak struktura socjolektu „kociaży”, źródła jego leksyki czy zawarty w nim językowy obraz świata), lecz także socjologiczne (m.in. charakter grupowej działalności oraz typy więzi spajających uczestników prezentowanej wspólnoty) i aksjologiczne (wartości wyznawane przez członków tworzącej badany socjolekt społeczności).

Druga część konferencji, prowadzona przez Katarzynę Sujkowską-Sobisz z IJP UŚ, rozpoczęła się od wystąpienia Idy Skubis z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, która w referacie *Języki monocentryczne vs języki pluricentryczne* przybliżyła słuchaczom istotę języków posiadających kilka odmian standardowych, ale niekoniecznie mających statusu języka urzędowego. Prelegentka skonstatowała, że dzięki poszczególnym odmianom standardowym – różniącym się między sobą pod względem gramatycznym, leksykalnym, fonetycznym i graficznym – możliwe jest zachowanie autonomii i zademonstrowanie swojej odrębności narodowej. Jednocześnie istnienie różnych standardów może powodować utrudnienia w komunikacji, wywołując pewne rozterki użytkowników języków pluricentrycznych. Dylematów takich nie przeżywają osoby posługujące się językami monocentrycznymi, tj. o jednej odmianie standardowej. Jako druga w tej części spotkania wystąpiła Adrianna Siennicka z Uniwersytetu Warszawskiego, wygłaszając referat *Wpływ włoskiego języka neostandardowego (mówionego) na komunikację prasową i jego konsekwencje*, w którym omówiła przyczyny i skutki przenikania do języka wypowiedzi prasowej mówionej odmiany języka włoskiego. Referentka zaprezentowała przejawy tego wpływu znajdujące odzwierciedlenie zarówno na płaszczyźnie morfologiczno-składniowej, jak i w strukturze tekstu oraz doborze słownictwa. Z kolei Anna Czerwińska-Trzaskoma z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiła referat na temat *Jak mówi szef, a jak mówi pracownik w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego? W* związku z faktem, że coraz więcej zagranicznych przedsiębiorców, inwestując na polskim rynku, podejmuje naukę języka polskiego, prelegentka postanowiła poddać analizie język biznesu w podręcznikach do nauki języka polskiego dla cudzoziemców. W tym celu dokonała między innymi przeglądu typowych sytuacji komunikacyjnych z interesującego ją zakresu tematycznego w tego rodzaju publikacjach. Następna referentka, Diana Jagodzińska z Uniwersytetu Śląskiego, w wystąpieniu *Język prawny jako język (w) społeczności narodowej* podjęła próbę umiejscowienia języka aktów prawnych w rejestrze odmian stylistycznych współczesnej polszczyzny. Omówiła także najważniejsze problemy, z którymi spotyka się użytkownik języka polskiego w kontaktach z językiem przepisów, oraz zasygnalizowała ewentualne zagrożenia, jakie te trudności mogą powodować. Jako ostatnia w tej części konferencji zaprezentowała się Barbara Orzeł z Uniwersytetu Śląskiego, która w referacie na temat *Cyfrowi poligloci. Zrozumieć kulturę programistów* starała się odpowiedzieć pytania: Jak język programowania określa rzeczywistość? oraz W jaki sposób można dokonać weryfikacji hipotezy Sapira-Whorfa na podstawie przesłanek wysnutych z analizy poszczególnych typów języków programowania?

W trzeciej części obrad pierwszy referat na temat *Przez żółdek do tożsamości. Język i tożsamość zawarte w przepisach kulinarnych polskiej społeczności Čelinovaca* wygłosiła Paulina Wichniewicz z Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka, wychodząc z założenia, że tożsamość nie jest konstruktem stałym, lecz kompleksem zmieniających się identyfikacji, próbowała ustalić, czyja tożsamość (czyje tożsamości) kryje się (kryją się) w przepisach kulinarnych polskiej społeczności mieszkającej od ponad 121 lat w Čelinovacu, miejscowości położonej na obszarze Bośni i Hercegowiny, oraz jakie elementy językowe na to wskazują. W wystąpieniu *Język społeczności żydowskiej w szmoncesie kabaretowym* Anna Krasowska z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie omówiła językowe aspekty dowcipu, zwanego szmoncesem, który rozwinął się na gruncie polskim w czasie I wojny światowej w środowisku asymilujących się lub zasymilowanych Żydów. Językową kanwę szmoncesów stanowiła autentyczna polszczyzna używana przez członków narodu żydowskiego, na której bazie budowano kabaretowy typ Żyda „źle mówiącego po polsku”. Z kolei Agnieszka Kochańska z Instytutu Slawistyki PAN w referacie *Socjolekt użytkowników gier komputerowych serii Diabło* scharakteryzowała leksykę, którą posługują się gracze komputerowi użytkownicy gry z tej serii. Oglądu zebranego materiału dokonała na podstawie kryterium genetycznego (pochodzenia) oraz semantycznego. Następny referat na temat *Co „mówią” nazwy terenowe o ich twórcach (na przykładzie mikrotoponimów gminy Wręczyca Wielka w powiecie kłobuckim)?* wygłosił Tomasz Jelonek z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na podstawie analizy ponad 800 mikrotoponimów zarejestrowanych w 26 wsiach gminy Wręczyca Wielka na północy województwa śląskiego w powiecie kłobuckim przedstawił między innymi sposób postrzegania i interpretacji rzeczywistości właściwy mieszkańcom wsi, a także treści, które utrwalają w nazwach miejscowych członkowie wiejskich mikro-wspólnot. Na koniec uczestnicy konferencji wysłuchali referatu Anny Wójciuk z Uniwersytetu Śląskiego, zatytułowanego *Buntownicy i artyści – język subkultury hip-hopowej*, w którym prelegentka przedstawiła specyfikę słownictwa hip-hopowców, analizując teksty utworów muzycznych oraz komentarze internautów zamieszczane na portalach społecznościowych poświęconych muzyce hip-hop.

Warto zauważyć, że o ile młodogramatycy rozpatrywali język jako zjawisko indywidualne, a przedstawiciele językoznawstwa strukturalnego akcentowali jego społeczny charakter i jednorodność jako abstrakcyjnego systemu znaków, o tyle współcześni lingwiści godzą oba te stanowiska, wskazując na konieczność rozróżnienia w języku elementów wspólnych wszystkim członkom danej społeczności, ale także tych, które są charakterystyczne dla różnych środowisk, na przykład zawodowych, etnicznych, młodzieżowych czy uczniowskich. Język nie jest więc tworem monolitycznym, lecz wewnętrznie zróżnicowanym – i to właśnie w tej wielopostaciowości należy upatrywać jego bogactwa, co wpisuje się przecież w ideę zjednoczonej Europy i jest jedną z myśli przewodnich Unii Europejskiej, jaka kryje się w formule: „Bogactwo w różnorodności”. Niezależnie, czy mówimy o języku danego narodu, czy też o języku grupy społecznej, zawodowej, etnicznej itp., każdorazowo pełni on funkcję socjalizującą – jako narzędzie komunikacji umożliwia wzajemne porozumienie i tym samym spaja członków danej społeczności oraz buduje ich tożsamość. To właśnie z powodu wspomnianego tu bogactwa polszczyzny i innych języków, przejawiającego się na przykład w ich stylistyczno-etniczno-zawodowo-biolektalnej różnorodności, oraz ze względu

Marcin Maciołek

na ową konsolidującą funkcję języka jako narzędzia porozumienia Karolina Lisczyk-Kubina i Marcin Maciołek zdecydowali się zorganizować zrelacjonowaną tu debatę.

Duże zainteresowanie zaproponowaną problematyką, ożywione dyskusje nad wygłoszonymi referatami, życzliwe i konstruktywne uwagi dyskutantów oraz ciepłe słowa podziękowań, które napłynęły później drogą e-mailową od uczestników spotkania, motywują organizatorów, by myśleć o kolejnej edycji konferencji z cyklu „Język – historia i współczesność”.

Literatura

LISCZYK-KUBINA K., MACIOŁEK M., red., 2012: *Ruch w języku – język w ruchu*. Katowice

LISCZYK-KUBINA K., MACIOŁEK M., red., 2014: *Granice w języku – język w granicach*. Katowice.